

Ocena rozprawy doktorskiej Pana Magistra Krzysztofa Stanisławskiego p.t. "An attempt to integrate coping constructs within the Coping Circumplex Model" ["Próba integracji konstruktów radzenia sobie w Kołowym Modelu Radzenia Sobie ze Stresem"]

W ocenianej rozprawie doktorskiej podjęto zagadnienie integracji konstruktów radzenia sobie ze stresem. Do tej pory wyróżnionych zostało kilkaset kategorii radzenia sobie. Badacze zjawiska stresu nie mają więc łatwego zadania, kiedy starają się przedstawić własne analizy w kontekście dotychczasowej wiedzy. Orientację w gąszczu teorii i wyników badań ułatwiają modele teoretyczne, porządkujące różnorodne ujęcia teoretyczne i interpretacje.

Pan Magister Krzysztof Stanisławski podjął próbę uporządkowania funkcjonujących w literaturze konstruktów radzenia sobie w Kołowym Modelu Radzenia Sobie ze Stresem. Po przeprowadzeniu starannej analizy literatury przedmiotu Doktorant przedstawił propozycję własnego modelu oraz narzędzia do pomiaru konstruktów wyróżnionych w modelu: Kołowego Inwentarza Radzenia Sobie ze Stresem (KIRSS).

W Kołowym Modelu Radzenia Sobie ze Stresem zakłada się, że człowiek w stresującej sytuacji ma dwa zadania: rozwiązanie problemu i regulację emocji. Wymiar radzenia sobie z problemem i wymiar radzenia sobie z emocjami są dwubiegunowe, to znaczy obejmują parę przeciwstawnych konstruktów: rozwiązanie problemu vs unikanie problemu oraz pozytywnie emocjonalne radzenie sobie i negatywnie emocjonalne radzenie sobie. W oparciu o te wymiary wyróżnione zostały następujące style radzenia sobie ze stresem: 1) pozytywnie emocjonalne radzenie sobie z problemem; 2) efektywność; 3) rozwiązywanie problemu; 4) zaabsorbowanie problemem; 5) negatywnie emocjonalne radzenie sobie; 6) bezradność; 7) unikanie problemu; 8) hedoniczne oderwanie.

Pan Magister Krzysztof Stanisławski wykonał badania na czterech grupach, liczących łącznie 1483 osoby. Przeprowadzone badania miały charakter kwestionariuszowy. Określona została trafność strukturalna i zewnętrzna Kołowego Inwentarza Radzenia Sobie ze Stresem (KIRSS). Wykazano strukturę kołową wyróżnionych stylów radzenia sobie. Przeanalizowane zostały zależności między stylami radzenia sobie badanymi przez KIRSS a radzeniem sobie mierzonym przez Kwestionariusz Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych (CISS) i

Wielowymiarowy Inwentarz do Pomiaru Radzenia Sobie ze Stresem (COPE) a także zdrowiem psychicznym, mierzonym Skalą Samooceny Rosenberga, Kwestionariuszem Nadziei na Sukces, Oceną Zdrowia Psychicznego - 12 i Skalą typu A-Framingham.

Ocena pracy

Ogólnie, oceniana praca jest bardzo ambitnym i twórczym przedsięwzięciem badawczym. Do mocnych stron recenzowanej pracy należy innowacyjność podejmowanych analiz. Zaproponowany przez Pana Magistra Kołowy Model Radzenia Sobie ze Stresem stanowi nowy i bardzo ważny wkład do dotychczasowej wiedzy dotyczącej zjawiska stresu. Doktorantowi udało się skonstruować taki model radzenia sobie, który w zgrabny sposób porządkuje wiedzę o radzeniu sobie ze stresem. Podobnie, skonstruowany przez Doktoranta Kołowy Inwentarz Radzenia Sobie ze Stresem (KIRSS) jest nowym, interesującym narzędziem do pomiaru radzenia sobie. Imponująca w ocenianej pracy jest warstwa statystyczna. Doktorant wykorzystał, między innymi, program do testowania modeli kołowych RANDALL, zastosował skalowanie wielowymiarowe oraz eksploracyjną i confirmacyjną analizę czynnikową. Na uznanie zasługuje rzetelność analiz uzyskanych wyników oraz ich interpretacja w oparciu o rezultaty dotychczasowych badań z zakresu radzenia sobie ze stresem.

Część teoretyczna zawiera bardzo bogaty i szczegółowy przegląd literatury przedmiotu. Doktorant wykazał się pogłębioną znajomością podejmowanych problemów a także umiejętnością analizy podobieństw i różnic między prezentowanymi podejściami teoretycznymi.

Jeśli chodzi o słabe strony recenzowanej pracy, to dotyczą one głównie procesu konstruowania Kołowego Inwentarza Radzenia Sobie ze Stresem (KIRSS). W opisie metody brakuje informacji o tym, w jaki sposób były tworzone pozycje tego inwentarza. Czy były np. przeprowadzane wcześniej ankiety lub wywiady dotyczące strategii radzenia sobie ze stresem? Czy niektóre ze stwierdzeń pochodzą z innych kwestionariuszy lub były tworzone w oparciu o nie? Brakuje również informacji o etapie tworzenia kwestionariusza, jakim jest ocena pozycji przez sędziów kompetentnych, pod względem jasności sformułowań oraz trafności treściowej. Kilka ze stwierdzeń Kołowego Inwentarza Radzenia Sobie ze Stresem (KIRSS) może być niejasnych dla osób badanych, np. "Staram się przewidzieć bieg zdarzeń i być o jeden krok do przodu". Stwierdzenie "Kiedy dowiaduję się nieprzyjemnych rzeczy, dopuszczam do siebie różne myśli i staram się wybrać właściwe rozwiązanie", może sugerować, że chodzi o zamartwianie się, myśli również emocjonalnie negatywne, intruzywne. Brakuje również informacji o badaniach pilotażowych, mających na celu wyeliminowanie lub modyfikację stwierdzeń sprawiających jakieś problemy osobom badanym.

Warto byłoby przedstawić proces tworzenia Kołowego Inwentarza Radzenia Sobie ze Stresem (KIRSS) w postaci schematu. Miejscami można się nieco pogubić w opisach poszczególnych etapów powstawania tego narzędzia. W pracy jest też niewiele odniesień do najnowszej literatury przedmiotu - cytowana jest tylko jedna publikacja z 2018 roku i jedna z 2019.

Struktura ostatniej części pracy, Dyskusji Wyników, wymaga pewnego uporządkowania. Korzystniej byłoby oddzielić ogólne wnioski od ograniczeń pracy i przedstawić najpierw ograniczenia a na końcu podsumowujące wnioski. To jednak drobna uwaga, całość ocenianej pracy ma wzorową strukturę.

Fragment zdania ze strony 15 "(...) umożliwienie interpretacji wyników uzyskiwanych za pomocą różnych narzędzi radzenia sobie, ułatwiając w ten sposób konsolidację wiedzy" powinien raczej brzmieć np. tak "pomoc w interpretacji wyników uzyskiwanych za pomocą różnych narzędzi radzenia sobie i ułatwianie w ten sposób konsolidacji wiedzy". Początek drugiego zdania na stronie 154 powinien brzmieć "The second version of the measure (...)"

W opisie narzędzi badawczych zastosowanych w badaniach warto byłoby podać pełne nazwy poszczególnych skal i kwestionariuszy. Niektóre z tabel i rysunków z opisu wyników można byłoby zamieścić w formie aneksów i nieco uprościć prezentację wyników badań i analiz statystycznych.

Konkluzje

Podsumowując, praca doktorska Pana Magistra Krzysztofa Stanisławskiego jest ważnym wkładem do problematyki radzenia sobie ze stresem. Wprowadza bardzo interesujący model teoretyczny, Kołowy Model Radzenia Sobie ze Stresem, w dużym stopniu integrujący dotychczasową wiedzę na temat radzenia sobie oraz dostarcza empiryczną weryfikację tego modelu, z wykorzystaniem Kołowego Inwentarza Radzenia Sobie ze Stresem (KIRSS) własnego autorstwa. Doktorant wykazał się doskonałą orientacją w podejmowanej problematyce.

Zaprezentowana praca spełnia wszystkie warunki dotyczące rozpraw doktorskich, sformułowane w ustawie o stopniach i tytułach naukowym, dlatego wnoszę o dopuszczenie Pana Magistra Krzysztofa Stanisławskiego do dalszych stadiów przewodu doktorskiego oraz wnoszę o wyróżnienie ocenianej rozprawy doktorskiej.

dr hab. Małgorzata Sobol-Kwapińska, prof. UW

Uniwersytet Wrocławski

Instytut Psychologii